

Sl. 1. HPD *Ferdo Rusan* oko 1900. (arhiv D. Feletar).

Hrvatsko pjevačko društvo *Ferdo Rusan* Virje

Crtica uz 130. godišnjicu osnutka

JOSIP PETRIČEĆ

IVANKA NOVAKOVIĆ

1. Uvod

Hrvatsko pjevačko društvo *Ferdo Rusan* započelo je s radom 1879. godine, no registrirano je tek 1884. godine pa se ta godina i bilježi kao godina osnivanja Društva. Njegovi začetci nastali su još za vrijeme života Ferde Rusana, hrvatskog pjesnika, domoljuba i jezikoslovca, koji je 1850. godine osnovao *Dobrovoljačko kazalište* u Virju. Stvarni osnivač Društva bio je učitelj i školski nadzornik Franjo Lugarić, Rusanov suvremenik i njegov veliki prijatelj.

Društvo trenutno broji oko 120 aktivnih članova koji djeluju u nekoliko sekcija: veliki mješoviti pjevački zbor pod dirigentskom palicom prof. Darka Gabaja koji ujedno vodi i tamburašku sekciju; mali pjevački zbor i tamburaški sastav, koji vodi Mirko Pikivača, a koji je ujedno i voditelj likovne sekcije Društva te folklorna sekcija, mlađa i starija grupa, koje vode Mirjana i Drago Zovko. Trenutni predsjednik Društva je Josip Petričec, a tajnik Ivanka Novaković. Rusan sudjeluje u obilježavanju svih važnijih obljetnica i događanja Općine Virje, u svim važnijim manifestacijama u okolici, a gostuje i na raznim festivalima, humanitarnim koncertima i susretima diljem Hrvatske i van njenih granica. Godine 2009. u Virju je izašla opsežna monografija *Hrvatsko pjevačko društvo Ferdo Rusan Virje* povodom 125 go-

dina osnivanja Društva u autorstvu Virovca Martina Mihaldinca, a ovaj rad tek je još jedno sjećanje na povijest tog društva.

2. Ferdo Rusan

Ferdo Rusan rođen je 10. prosinca 1810. godine u Pavlin Kloštru. Tamo je pohađao i osnovnu školu, a potom ga je stariji brat Franjo, nastavnik na Vojnoj akademiji u Bjelovaru, upisao u vojnu školu i omogućio mu udobniji život (od mukotrpnog rada na poljoprivredi). Nastava se tada odvijala na njemačkom jeziku, a komunikacija na hrvatskom bila je zabranjena. To je kod Rusana budilo snažan otpor prema tuđinskom, a istovremeno sve veću ljubav prema materinskom jeziku. Po završetku školovanja premješten je u Zagreb u mađarsku pješačku pukovniju, a ubrzo potom, 1831. godine, upućen je na talijansko bojište gdje je zbog narušenog zdravlja obavljao administrativne poslove. U slobodno se vrijeme kulture uzdiže, pa je tako bio stalan gost kazališta u Parmi, Piacenci, Veroni i Bresciji.

Narušenog zdravlja vratio se iz Italije kući na oporavak, no nedugo potom dobiva premještanje u Temišvar gdje ostaje svega 2 mjeseca, da bi nakon toga bio upućen u Pečuh gdje je 1839. godine otvorena Ilirska čitaonica. Bilo je to „kao naručeno“ za istinskog rodoljuba i velikog Ilirca, a njegov angažman nije mogao

ostati nezamijećen pa je ubrzo došao na loš glas kao propagator hrvatskog jezika i kulture u mađarskom Pečuhu. Kako bi ga onemogućili u daljnjem radu, ponovno je dobio premještaj u Temišvar što ga je prilično pogodilo. Shrvan tugom i fizičkom boli zatražio je prijevremeno umirovljenje koje je dobio 1842. godine. Svoj mir potražio je u rodnoj Podravini gdje su mu čisti zrak brežuljaka i čista izvorska voda doprinijeli ozdravljenju.

No, umirovljenje nije smirilo Rusanov inače nemiran duh pa postaje društveno vrlo aktivan čime počinje najplodonosniji period njegova života. U tom razdoblju do izražaja dolazi njegovo stvaralaštvo na kulturnom, prosvjetnom, društvenom i privrednom planu. Ne treba zaboraviti kako je svoju prvu pjesmu *Podravkinja* posvetio upravo rodnoj Podravini:

*„Lijepa moja rodna Podravina,
U koj rodi dosta kruha, vina,
I junakah na izbor vojakah,
Krasnoj Ladi sličnih devojakah,
Koje, kad govore,
Rumenie od zore,
Usne im se kruže,
Ko? Perce od ruže:
Tu mi serce gori,
Od radosti ori:
To je, to je, to je
Domorodno polje!“*

Rusan je u to vrijeme na hrvatski jezik prevodio talijanske pjesme, a tek je na poticaj prijatelja i virovskog učitelja Franje Lugarića počeo pisati i vlastite pjesme. Upravo je Lugarić u Rusanu otkrio pjesničku dušu koju je trebalo tek malo potaknuti na stvaralaštvo. Njegove su pjesme bile pjevne, a on ih je svojim ugodnim glasom i otpjevao. Tada su nastale neke od Rusanovih najljepših pjesama: *Liepa moja, liepa moja rodna Podravina, Bojna trublja trubi sad, Domorodke o premile, Evo ljubo, Hajde družiti vučmo koplje* i brojne druge. Pisao je pjesme za svaku priliku: budnice, davorije, godovnice, žalobnice, zdravice, čestitke, dobrodošlice, umjesnice, novomisnice, obodrice i poskočice. Iz svih pjesama proizlazi neizmjerena ljubav prema domovini, a poglavito prema rodnoj Podravini.

Rusan se 19. srpnja 1874. godine rastao s Virjem i preselio u Bjelovar. Rastanak je bio izuzetno težak i nabijen emocijama, a konač-

no, tu je proveo najljepše godine svoga života i stvaralačkog rada. Ferdo Rusan umro je u Bjelovaru 2. svibnja 1879. godine, a pokopan je na tamošnjem groblju Sv. Ana.

3. Osnivanje Društva i prvi koraci

Virovci su se na svojevrstan način željeli odužiti svom dobročinitelju te su već 1879. godine potaknuli osnivanje *Hrvatskog pjevačkog društva Rusan*, ali su registraciju dočekali tek 1884. godine. Društvo se željelo baviti pjesmom i njegovanjem Rusanove tradicije.

Među narodom prevladava mišljenje kako je Društvo osnovao još i sam Ferdo Rusan jer se prvi začeci naziru upravo u njegovo vrijeme kada osniva kazalište, ali je stvarni osnivač pjevačkog društva zapravo bio Franjo Lugarić – istinski Rusanov suvremenik, prijatelj i štovatelj. Lugarić je bio, ne samo idejni, već i stvarni pokretač kulturnog života u Virju tog vremena. Početci Društva bili su puni poleta, nacionalne euforije i promicanja narodne pjesme, a kako ono nije imalo vlastitih prostorija, ljudi su se sastajali u privatnim kućama i tamo održavali sastanke i probe.

U razdoblju od 1884. do 1905. godine Društvo je prolazilo kroz mnoge krize i teškoće, ponajprije financijske, ali i druge. Rusan gubi svoje izrazito nacionalno obilježje, dolazi do stranačkih političkih sukoba koji izazivaju trzavice i nesuglasice. Dovodilo je to do oscilacija u kvaliteti – od vrhunskih uspjeha do zamiranja. Najčešći razlozi kriza bili su sukobi sa zborovodnom, nedisciplinom, pomanjkanje novca ili pak problemi s prostorom. No, i u takvim kriznim situacijama uvijek bi se našla osoba koja se uspijevala nametnuti i svojim autoritetom potisnuti interes pojedinaca, ponovno animirati članstvo i aktivirati rad Društva.

Godinu 1907. bitno je istaknuti obzirom da je upravo tada donesen „kućni red“ Društva, a i mještanima je bila prezentirana bit kulturnog života. Tada je Društvo doživjelo uključivanje brojnih mještana u aktivan rad što postupno dovodi i do velikog procvata Društva.

Rusanovci su od samog osnutka nastupali na svim kulturnim događanjima, ne samo na području Virja, nego i šire te su posebno dobru suradnju imali s okolnim kulturno-umjetničkim društvima s područja Bjelovara, Virovitice, Đurđevca i drugima. Izvedenim sadržajem kojim su Rusanovci, osim što su pružali ugodu

svojim mještanima, djelovali i humanitarno pa je tako zabilježeno kako su od prikupljenih sredstava kupovali odjeću za djecu iz siromašnih obitelji ili pomagali članove slabijeg imovinskog stanja u izgradnji obiteljskih kuća.

Još davne 1918. godine Društvo je djelovalo kroz nekoliko sekcija koje su izvodile zbornice pjesme, dramske, folklorne i tamburaške točke. Posebno „plodno“ razdoblje za Društvo bilježi se 1924. godine kada su slavili 40. obljetnicu osnivanja. Tada ono dobiva barjak koji je prema nacrtu Franje Viktora Šignjara, ravnatelja Više pučke škole u Virju, izradio umjetnički atelje Franjice Žerjav iz Zagreba. Značajno je istaknuti i kako je 1929. godine prvi puta samostalno nastupio ženski zbor.

Već tradicijski, članovi Društva bivali su nagrađivani za svoj trud pa je tako 1955. godine, na veliko oduševljenje članova, bio organiziran i prvi zajednički odlazak na more. Godine 1957./58. izgrađena je klijet u vlasništvu Društva u Rusanovom vinogradu, no, nažalost, ista je kasnije i prodana.

U novijoj povijesti Društvo je postiglo određeni kontinuitet u svom radu, no kroz godine je, naravno, dolazilo do raznih „uspona i padova“. Uvijek bi se u pravom trenutku našao netko od „zaljubljenika u Rusana“ i ponovno pokrenuo želju za daljnjim radom, tako da odrađivanje nastupa povodom pojedinih kulturnih događanja u mjestu ili okoliču u niti jednom trenutku nije bilo dovedeno u pitanje. Društvo je od davnina bilo sklono širiti prijateljstvo i suradnju s drugim društvima u Hrvatskoj, kao i s drugim državama bivše Jugoslavije, od kojih svakako treba izdvojiti gostovanje u srpskom mjestu Kostelac 1987. godine.

Sl. 3. Predsjednik Društva J. Petrićec na primanju *Zahvalnice Koprivničko-križevačke županije* 11. travnja 2014. (snimio: I. Brkić).

Sl. 2. Gostovanje u Rigi (Latvija) u srpnju 2013. (M. HPD *Ferdo Rusan*).

4. Novija povijest

U novijoj povijesti gostovanja se proširuju i poprimaju međunarodni karakter. Bilježimo gostovanja u Sloveniji, Njemačkoj, Turskoj, Latviji. Isto tako, održavaju se i uspješni koncerti kojima se častila publika u suradnji s drugim sličnim udrugama i društvima. Ističe se koncert održan 2003. godine u suradnji s Hrvatskom maticom za iseljništvo, KUD-a *Hrvatski narodni dom* iz Hamiltona (Kanada), nastup folklorne skupine iz Mađarske (2009.) te, prošle godine (2013.), zajednički koncert s gostima iz Latvije.

Među brojnim događajima valja napomenuti kako Društvo aktivno sudjeluje u većini najznačajnijih kulturnih manifestacija sjeverne Hrvatske: *Legenda o Picokima*, *Podravski motivi*, *Spravišće* u Križevcima, *Vinkovačke jeseni* i dr.; *Festivalu Podravine* i *Podravlja* u Pitomači; sudjeluje u emisiji HRT-a *Lijepom našom* itd. Također, redovito sudjeluje na drugim smotrama zborova i folkloru. Tijekom djelovanja izdano je i nekoliko nosača zvuka pod nazivom *Lepo naše belo Virje*, LP ploča HPD-a *Ferdo Rusan*, CD *Podravci, gdje smo....* Likovna sekcija redovito sudjeluje i organizira likovne kolonije, izložbe i doprinosi Društvu svojim likovnim stvaranjem i izričajem.

Kroz godine djelovanja Društva dolazilo je do smjena, kako članova, tako i rukovodstva, zborovođa, tajnika te članova Upravnog i Nadzornog odbora. Od samog osnutka predsjednici su bili: Franjo Lugarić, Peroslav Ljubić, Zvonimir Pužar, Martin Herman, Davor Prstec, Franjo Viktor Šignjar, Drago Janson, Izidor Toth, Milko Tišlar, Stjepan Corba, Martin

Cik, Milan Nađ, Slavko Fuchs, Ivka Matoničkin, Mirica Mihaldinec, Biserka Hatadi i Josip Petričec; tajnici: Rade Navratil, Ivan Vitković, Stjepan Aurer, Milko Tišljar, Josip Patrijarka, Đuro Plemenčić, Stjepan Kovačić, Stjepan Gr-gac, Petar Petričec, Barbara Nađ, Biserka Hatadi, Marijana Babec, Ana Ščapec, Marko Tesla i Ivanka Novaković; zborovođe: Rudolf Zahradniček, Josip Brajković, Mijo Matoničkin, F. V. Šignjar, Đuro Vukres, Franjo Pajca, Đuro Matoničkin, Ivan Ungaro, Željko Gregl, Albin Skok, Josip Turković, Dražen Podravec i Darko Gabaj. Društvo dodjeljuje priznanja i zahvalnice za aktivan rad u Društvu zaslužnim članovima, pa su tako povodom 125. obljetnice od osnutka Društva dobitnici *Povelje Hrvatskog sabora za kulturu* bili Ivka Matončikin i Josip Levak.

Obzirom na obljetnicu koju Društvo slavi ove godine nije potrebno isticati koliko je entuzijazma bilo u njegovim članovima i rukovodstvu, no ipak valja istaknuti velik doprinos onih koji su brinuli o narodnim nošnjama i dali svoj veliki trud i doprinos, od nabave i izrade do održavanja. Treba svakako istaknuti Mariju Plemenčić (kostimografkinja), Marijanu Babec (garderobijerka) i Barbaru Tomec (održavanje narodnih nošnji). Danas Društvo raspolaže zavidnim fundusom narodnih

nošnji (Podravine, Međimurja, Posavine, Slavonije, bunjevačke i bilogorske), kao i glazbenih instrumenata. Djeluje kroz nekoliko sekcija: mješoviti zbor (Darko Gabaj), tamburaška sekcija (Davor Bušić), folklor (mlađa i starija grupa, Mirjana i Drago Zovko), likovna sekcija (Mirko Pikivača). Danas, folklorna i tamburaška sekcija izvodi 12 koreografija pjesama i plesova iz raznih krajeva Hrvatske (8 starija i 4 mlađa grupa), a za koje Društvo posjeduje vlastiti fundus narodnih nošnji i instrumenata, osim dijela narodne nošnje Virja, koju članovi posjeduju u privatnom vlasništvu, kao dio nasljeđa svojih roditelja, baka i djedova.

Posebno vrijedno priznanje u obliku zahvalnice pristiglo je 2014. godine, povodom 130 godina djelovanja Društva, od strane Ko-privničko-križevačke županije, a ista je dodijeljena na svečanoj sjednici povodom obilježavanja dana Županije – ovo priznanje svakako je poticaj Društvu za daljnji, još kvalitetniji rad.

Teško je u ovako kratkom osvrtu nabrojiti sve one pjevače, plesače, „mužikaše“ i slikare bez kojih *Rusan* ne bi bio ono što jest. Svima njima može se samo izraziti velika i iskrena zahvala jer su više od jednog stoljeća održali rodoljubni duh i tako opravdali ime koje nose – velikog i istinskog rodoljuba Ferde Rusana.